

The features of organization of the field practices from natural disciplines and factors of their safety are set. Found out the basic factors of risk for the health of students. The rules of accident prevention and grounded expedience of their observance students are developed during the leadthrough of the field practice from disciplines of natural science.

Keywords: field practice, risk factors, rules of accident prevention.

УДК: 378.147:504:371

О.В. Гуренкова
м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

В умовах спрямованої інтеграції України до загальноєвропейського та глобального освітнього простору, враховуючи процеси модернізації професійної підготовки, постає нагальна проблема розробки і впровадження системи екологічної освіти, зокрема у вищих технічних навчальних закладах.

На думку багатьох вітчизняних і зарубіжних учених С. Дерябо, М. Дробнохода, М. Кисельова, В. Крисаченка, М. Моїсєєва, А. Урсула, М. Реймерса, Г. Тарасенко, А. Швейцера, Е. Наеса, Е. Ласло людина взмозі протистояти і вирішувати сучасні глобальні проблеми за умов сформованого екоцентричного типу свідомості.

Різні підходи до тлумачення сутності поняття «екологічна освіта» подаються в численних роботах українських і зарубіжних дослідників. Методологічні позиції екологічної освіти на засадах філософії було розглянуто у працях В. Бганба-Церера, Ф. Вольвача, С. Глазачова, М. Дробнохода, М. Кисельова, В. Крисаченка, Г. Пустовіта; психолого-педагогічні – у працях С. Дерябо, О. Захлебного, І. Зверєва, М. Мамедова, С. Ясвіна. Історичні аспекти екологічної освіти і виховання досліджувалися у роботах П. Бачинського, Г. Білявського, І. Костицької, Н. Фокіної.

Водночас поза увагою дослідників залишилися умови інтеграції вітчизняної екологічної освіти із системами освіти європейських держав, критеріальний відбір змісту модулів екологічної освіти, педагогічні умови, що забезпечують ефективність екологічної освіти у вищих навчальних закладах технічного профілю. Такий стан наукового знання зумовлює необхідність розв'язання суперечностей, що мають місце в теорії та практиці екологічної освіти, зокрема між: сучасними вимогами до екологічної підготовки майбутніх фахівців і недостатньою теоретичною та практичною розробленістю цієї проблеми; суспільним усвідомленням необхідності розв'язання проблем, пов'язаних із складною екологічною ситуацією, що погіршується, й відсутністю відповідної системної підготовки екологічно грамотного фахівця; традиційними підходами до формування екологічної компетентності майбутніх фахівців й необхідністю впровадження прогресивних технологій навчання.

Вивчення існуючих методологічних засад щодо усвідомлення мети, змісту, функцій і завдань екологічної освіти дають можливість визначити теоретичні підходи, що детермінували зміни і закономірності цього освітнього процесу в контексті підготовки майбутнього фахівця.

Сучасна екологічна освіта розглядається як системоутворюючий компонент всього освітнього простору, що визначає його стратегічні цілі і провідні напрями, створює моральну і духовну основу школи майбутнього (С. Глазачев, 1998). Е. Когай наголошує на синергетичному підґрунті оновленої системи екологічної освіти, для якої наразі притаманні такі риси як незамкненість, багатомірність, спрямованість на неперервний творчий пошук, відповідність синергетичній картині всесвіту [5, с. 238-254]. Саме усвідомлення відкритості світу, цілісності і взаємозв'язку людини, суспільства і природи в сукупності з новими

інформаційними можливостями значно підвищують ступінь готовності майбутніх фахівців до повноцінного існування у відкритому і незворотньому світі.

Так, на думку Л. Лук'янової, формування екоцентричного типу свідомості можливе лише за умови відповідного рівня екологічної освіченості, яка досягається в процесі екологічної освіти протягом життя [4].

Можна зробити висновок, що сучасна модель екологічної освіти вимагає усвідомленого кроку від сциентичного пізнання світу до «діалогу з природою, який і породжує бутність культури» (О. Козлова, С. Глазачев), а сучасний підхід до змісту екологічної освіти вимагає свідомої відмови від уявлень про екологічну освіту як сукупності знань з різних предметів натомість потребує розвитку екологічної свідомості, виховання особистості з екологічним світоглядом, яка буде психологічно готовою до екологічно доцільної діяльності.

Огляд наукової, психолого-педагогічної літератури свідчить, що процес посилення уваги до екологічної освіти відбувався як усвідомлення незворотності екологічних змін у навколишньому середовищі, руйнуванні традиційних поглядів на модель функціонування суспільства, необхідності формування нового світогляду відповідного вимогам моралі й закону щодо навколишнього природного середовища.

Російські вчені вбачають мету сучасної екологічної освіти у формуванні особистості з екоцентричним типом екологічної свідомості, яку вони визначають як систему уявлень про світ, для якого характерними є: орієнтованість на екологічну доцільність, відсутність протиставленості людини і природи; а також сприйняття природних об'єктів як повноправних суб'єктів, партнерів по взаємодії з людиною; 3) баланс прагматичної непрагматичної взаємодії з природою [1, с. 12-13].

Так, на думку М. Мамедова стратегічна мета сучасної екологічної освіти визначає визначає її цілі так [5, с. 80-81]:

- розвивати екологічну свідомість шляхом упровадження принципів організації і функціонування різних екосистем, визначення змісту біосферної функції людини;
- виховувати потребу в екологічній діяльності, орієнтованій на збереження життєво необхідних параметрів біосфери;
- формувати парадигми мислення, що відповідають настановам стійкого розвитку.

Розв'язати це складне завдання можливо лише за умов реалізації сукупності принципів, серед них найбільш вагомими, на нашу думку, є:

- гуманізації – спрямований на формування світогляду, докорінні зміни у свідомості людини через гуманізацію взаємовідносин людини з природою, екологічно спрямовану діяльність;
- прогностичності – окреслює проблему прогнозування та упередження негативного впливу людства на навколишнє середовище;
- компенсаційності – полягає у виявленні екологічної компоненти як у різних галузях знань, так і у навчальних предметах;
- міждисциплінарності – передбачає взаємозв'язок, інтеграцію і взаємозалежність різних наукових дисциплін;
- системності – забезпечує створення цілісної системи екологічної освіти, на основі усіх її компонентів: цілей, змісту, методів і прийомів, засобів навчання, форм організації різних видів діяльності.

За твердженням В. Крисаченка [3, с. 507-508] екологічна освіта має постати не як самоціль, а як вирішальний засіб формування екологічної культури. Така орієнтація дозволяє зробити висновок, що екологічна освіта має як ціннісний, так і діяльнісний характер, що закорінений у традиційній цінності народу, у його моральні підвалини ставлення до природи та інших людей. Тільки у такій ціннісній та діяльнісній орієнтації екологічна освіта спроможна зберегти як традиційну екологічну культуру власного народу, так і запозичити найкраще на теренах за межами України.

Як бачимо, мова йде про: свідомість→потребу діяльності→мислення.

Нині екологію дедалі частіше називають синергетичною галуззю знань про природу. Саме синергетична модель освітньої системи, за твердженням А. Євтюк, дає можливість зрозуміти причини і механізми її виникнення та еволюції, рівень взаємодії освітніх систем із навколишнім середовищем, оптимальний режим функціонування цих систем. У цьому сенсі суттєвим є зауваження Е. Когай, щодо наявності синергетичного підґрунтя сучасної системи екологічної освіти, з притаманними рисами: незамкненість, багатомірність, спрямованість на неперервний творчий пошук, відповідність синергетичній картині всесвіту [2, с.245]. Саме уявлення про відкритість світу, цілісності і взаємозв'язку людини, суспільства і природи в сукупності з новими інформаційними можливостями значно підвищують ступінь готовності студентів до повноцінного існування у відкритому і незворотньому світі.

У змісті системи екологічної освіти у вищих технічних навчальних закладів провідні синергетичні ідеї можна сформулювати так: здійснення переходу від антропоцентричного підходу у вивченні природних процесів і явищ до біоцентричного; використання концепції сталого розвитку у формуванні парадигми екологічного мислення; формування потреби в екологічній діяльності як усвідомлення морального вибору доцільної діяльності; усвідомлення гармонізації взаємовідносин суспільства з навколишнім середовищем як сучасної соціальної проблеми.

Отже, концептуальні підходи до організації екологічної освіти у ВНЗ технічного профілю ґрунтуються на тому, що екологічна освіта є складовою неперервної екологічної освіти, що здійснюється впродовж життя; охоплює процеси навчання, виховання й розвитку особистості, спрямовується на формування екологічної компетентності, високий рівень якої забезпечує екологічно обґрунтовані професійні рішення.

Зміст екологічної освіти у ВНЗ технічного профілю в умовах кредитно-модульної системи навчання має ґрунтуватися на вимогах державних стандартів щодо підготовки фахівців з урахуванням сучасних соціально-економічних потреб і зарубіжного досвіду; теоретичних положеннях особистісно орієнтованого підходу до організації процесу підготовки майбутніх фахівців.

Формування екологічної компетентності майбутніх фахівців розглядається нами як неперервний, цілісний процес, що залежить від сукупності чинників, зокрема, врахування перспектив розвитку наукового знання, світового досвіду з метою використання його прогресивних ідей у системі вищої технічної освіти. Такий підхід зумовлює необхідність ґрунтовного аналізу сучасної екологічної підготовки та кредитно-модульного навчання у зарубіжних країнах та умов, що сприяють їх ефективній реалізації в освітньому полі України.

Ефективність розв'язання завдань екологічної освіти передбачає розроблення авторських програм екологічно спрямованих дисциплін, побудованих на засадах наступності. Навчання за такими програмами передбачає засвоєння не лише загального екологічного матеріалу, але й спеціально-професійного, оволодіння яким забезпечує усвідомлення ролі, місця й значення екологічної компетентності в процесі майбутньої професійної діяльності. Формування екологічної компетентності відбувається на засадах філософії освіти, особистісно орієнтованого навчання, спрямованих на підготовку висококваліфікованого фахівця з урахуванням його психофізіологічних особливостей, здібностей і прагнень.

Перспективи подальших досліджень. Отже, концептуальні підходи до створення системи екологічної освіти у вищих технічних навчальних закладах, як підсистеми неперервної екологічної освіти, вказують на її проблемність і складність. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в активізації самостійної пізнавальної екологічної діяльності, розробленні активних форм і методів екологічної освіти.

Література:

1. Дерябо С.Д., Ясвин В.А. Экологическая педагогика и психология. Ростов-на Дону: Изд. «Феникс», 1996. – 480 с.
2. Когай Е.А. Аксиологические ориентиры экологического образования. // Философия экологического образования / И.К.Лисеев (ред.). – М.: Прогресс- Традиция, 2001. – С.238-254.

Розділ 5 **Психолого-педагогічні основи впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання і виховання студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації**

3. Крисаченко В.С., Хилько М.І. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. – К.: «Знання України», 2002. – 598 с.
4. Лук'янова Л.Б. Концептуальні підходи до екологічної освіти майбутніх фахівців / Л.Б.Лук'янова // Професійно-технічна освіта. – 2005. – № 4. – С. 28-30.
5. Философия экологического образования / И.К.Лисеев (ред.). – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 416 с.

У статті підіймаються питання щодо змін у визначенні завдань і змісту екологічної освіти у вищих навчальних закладах. Акцентується увага на сучасних підходах, які вимагають свідомої відмови від уявлень про екологічну освіту як сукупності знань з різних предметів натомість ґрунтуються на необхідності розвитку екологічної свідомості, вихованні особистості з екологічним світоглядом.

Ключові слова: екологічна освіта, вищий навчальний заклад, суспільство, природа, екологічне мислення.

В статье проанализированы изменения, произошедшие в определении заданий и содержания экологического образования в высших учебных заведениях. Сделан акцент на современных подходах, которые отвергают представления об экологическом образовании как определенной совокупности знаний и базируются на необходимости развития экологического сознания, воспитания личности с экологическим мировоззрением.

Ключевые слова: экологическое образование, высшее учебное заведение, общество, природа, экологическое мышление.

The article analyses the changes in the job definition and contents of environmental education in higher educational institutions. Emphasis on modern approaches that reject the idea of environmental education as a body of knowledge and are based on the need to develop environmental awareness, educating individuals with ecological worldview.

Keywords: environmental education, higher education, society, nature, ecological thinking.